

Hicte begint dyc vorrede hieronimi ouer dyc
Eppistolen pauli to den Romeren .

De ioden sint de dar
vyt den ioeden en
de heyden gheleoff
de ende myt eyne
houerdygen krighe
sich tegen eyne and
satten want dyc ioe
den spraken wy sint
dat volck ghaedes
dyc hy van den aen
beginne heeft lyeff ghehat ende gewedet Wy
sint besneden ende sint vyt den gselechte Abra
hams van den hyligen stam sint wy gekome
Ende god is allene bekant in den iodesche lan
de wy sint verlosset vyt Egypten ende myt de
krafte gaedes Dat met myt droegen voren
hebben wy doorgangen do dyc swaerste vlode
vns vyande bedeckede Vns heeft geregent de
here dat hemelsche broet in der wostenien En
de also sinen soenen heeft hy vns dyc hemelsche
spys gereket Vns ghinck hy voer dach ende
nacht in dyc suyle des wolken ende des vuirs
dat hy vns den wech in dem vnwege wysede
Oeck dat wy der vnsprekeliker waeldaet die
hy vns heeft bewysset swygen So sin wy aldy
wredych geweest des gesette gades to entfan
gen ende to hoeren dyc stymme des sprekede
gades ende sinen wyllen to bekennen In wel
ken gesette vns cristus gelauz is ende heeft be
tuged dat hy vns to komende is seggende Ick
bin niet komen dan alleyn to den schapen die
dat wederuen des huises ysrahels na den hy
uw meer honde heyt dan mynschen Darumb
is dat niet recht dat gy vns ghelyck sult ghe
acht werde die gy ny erst hebt verlaten dyc af
gaderie den gy van aneginne hebt ghedyent
ende niet bylycher in dyc stad der nyen bekije

de vyt der gewalt ende gewoenheit des geset
tes werden gerekent En dat selue hebt gy niet
verdient Met alleyn dyc myde barmhertic
heit gaets uw wolt to late vser nauolgige En
dyc heyden antwoerden en entegen Wo wle
meer waldact gaets gi vrelt de hi bi uw gedā
heft io merer lunde gy uw schuldych bewysset
Want in alle den dingen sijt gy alle wege vn
dancher geweest want myt den voren dat me
de gy dat droege mer ouerginghen danseden
gy voer den affgoden dyc gy make den ende
myt den monde dat mede ghy eyne klepne tijt
vmb den doet uwer vyande den heren singhen
begeten gy dat uw affgader worde Ende mit
den ogen myt den gy plegen aen to sien god in
den wolken ende in den vure erende sege gy ok
aen dyc affgade Oeck dat hemelsche broet is
uw verdrectlick geweest ende alle wege in der
wostenien tegen den heren hebt gy gemurmu
uert ende wolden wederkeren in egypte vā den
uw dyc here vpuorde myt mechtiger hat wat
meer uw veders Also oeck myt mannyget wfin
ge vortornden den heren also dat se alle in der
wostenien storuen ende niet meer van den alle
dan twe in dat gelouede lant gingē Euer wat
vertellen wyuw dyc alde dingē want off ghy
de niet gedan en hadden van desen alleyn uw
nemāt werdich en rekēt d gnade dat gi de he
te cristu de uw dor der propheten stymme alle
wege is gelouet niet allene niet entfangen en
wolden mer oeck myt de snodesten doede hebt
gy en gedodet dan so wy welken bekenden to
hants geloeffden ende vns doch voer van em
niet gepredyket was Daer vyt bewysen wy
dat wy dycende de affgade niet is to achten d
verherdinge des herten mer der vnwetenheit
want do wy em bekanden geringe volgede wi
eme Ende hadden wy en to weren bekant wy
hadden eme vmmers oeck geuolget Also bew
me gy uw van den adeldom uwes geslechts
recht off niet meer de nauolginge der seden dā
de vleyschlike geboert uw moge maken kin
de der hyligen Oek esau ende ysmahell sint vā
de geslechte Abrahē Doch werden se inet we
kinder gerekent Darumb dat dyc also myt ei
ander kugeden die apostell lede sich dat en tus
schen en also dyc argumenten der wederpart
nederlacht dat geuy van en bekande dat se mit
erer gerechticheyt dat heyl hadden verdienet
Soder betugede dat dyc beide volke swarlike
ende myt wetenheit gesundyget hadden Dyc
ioden dat se dor de ouertredinge des gesettes
god vneret hadden Euer die heyde so se behā
de van de creaturen den schepper do selde se de
als god geert hebben Euer se verkijden syne
glorie aen dyc affgader myt der hant gemar
ket Doch dat se to bey den siden dyc ghenade

veruolget ende verkregen hebben bewysede hy
doer waerhafte rade besonder in den hy dat be
wysede in eener **E**e vor gesacht iij. dat dye io
den ende dye heyden to den gelouen cristi ghe
eysschet solden werden. Van welkes dinghes
wegen hy se vnder eyn ander oetmodyghede
ende to den vrede ende eyndrachticheyt verma
de

Eyn ander vorrede

Wer Romer sint des deels ytalien dat is
walslant Dese sint voorkomen van den
valschen Apostolen ende vnder de na
men vns heren ihesu cristi geleyd in dat ghe
sette ende in dye propheten. Dese wederreep
dye Apostell to den waren ende ewangelische
gelouen schreuen en vyt corintheen.

Hijt begint dye epistel pauli to den Romer.

Ca. i.

Paulus eyn knecht
ihesu cristi genopt
eyn Apostell ghe
deylt in dat Ewan
gelium gades to
predykede. Idat hy
vor gelaude dor si
nen propheten i de
hlygen geschreffe
van sine soene dye

dar is gemaket van den gheslechte dauid na
de vleysche dye dat is vor geordemert eyn so
ne gades in der krafft na dem geyste der hlyc
heyt vyt der vpsandinge der doden van vns
heren ihesu cristo Doer den wy vntsiengē die
gnade ende Apostolaet gehoersam to sin de ge
louen ende allen luiden vmb sinen namen vns
den gy oeck sijt gewopen to den ware gelouen
ihesu cristi Alle den gewopenen ende lyeffghe
hadden hlygen gades de dar sint to Romen.
Gracie sy myt uw ende dye vrede van ghaede
den vader en vnsen heren ihesu cristo Voorwar
ick dancke to den yesten mynen gade doer ihe
sum cristum vmb uw alle. Want uw geloue
wert verkondyget ouer all de werlt want got
is my eyn getuch den ick dyene in mynen gep
ste in den ewangelium sins sons dat ick uwer
gedenke sonder vnderlaet to allen tiden sonder
vnderlaet in mynen gebeden. byddende off ick
in eniger wijs yet hebbe eynden gelueliken sal
gen wech to komen to uw in den wyllen gae
des. want ick begere uw to sien vp dat ik uw
yetswat mede deyle der geistliken gnade uw
to bestedyghen dat ende ick myt eyn and doer
uwen gelouen ende den mynen dye dar is in
vns allen werde getroest. want broedere ick
wyll dat gy weren dat ik duck heb vpghefat
to komen to uw. ende ick bin bekummert bis
hijt vp dat ik doch mocht hebben en vricht

uw also oeck in de andere heyde Den greke en
de hebreische wysen ende vnywsen bin ik schul
dich to ewangeliseren dat in my is also uw de
ghy to Romen sijt: want ick schame my niet
des ewangeliums. want dye krafft gaede
dat is dat hlyge ewangelium. is toe eynden
hlyll eynden ygelicken gelouigen. to den yesten
den ioeden ende den greken. Dye gerechticheit
gades wert in em dat is in de ewangelio. Ige
apenbaert vyt den gelouen in den ghelouen
also geschreuen is want die gerechte leuet vit
den gelouen. Mer dye toin gades dat is ga
des gerechticheit ende wrake. sende werd ghe
apenbart van den hemell ouer alle vnywde
heyt ende vntrechticheit der mynschen dye dar
enthalde de warheyt gaets in vntrechtue dies
heyt. want dat dat gade is bekant is geapent
in en want got hefft en des geapenbart want
dye vnsichige dinghe gades werden wraet
ende gesien van der gelychpennisse der werlt
doer dye dinghe dye dar sint ghemaket. ende
sin krafft ende de godheyt is ewych Also dat
se sin vnywsprekelick. want wo waell se beha
den god se glorificiede en doch niet also god
noch dankeden ouer se wraewonden in ere ghe
dancken ende ere vnywse herte is wraewont
want se spraken sich wijs thoe sin ende se sint
gecken worden. ende vntwanden dye glorie
des vntlicken gades in dye gelychnisse eys
vergenlicken byldes des mynschen. ende der
wogelen ende der vyer votiget dyer. ende der
slanghen Darumb hefft se god gegeuen na
begeringe eres herten in dye vntrechticheit. vp
dat se pmigen eren licham in en seluet myt la
ster dye daer vntwanden dye warheyt gaets
in dye logene. ende eerden ende dyenden mer
den creatuere dan den schepet dye dar is ghe
benedyct in ewychert Amen. Darumb god
ougaff se in dye passie der vntrechticheit. wat
eer wiue dye vntwanden dye natuerlike ge
woenheyt dye dar is tegen dye natuer. Ende
oeck to gelikerwys de manne verleten dye na
tuerlike gebrukinghe des wiues se entbrude
in ere begerde entgegen eyn ander Dye manne
werkent dye schamelicheit an de manne en
entfinghen vnder ein ander den loen ere eren
ge den se solden darumb entfinghen. Ende al
soe en dachten se niet to bekennen god. Ende
god dye ghaff se in eynden vntwoepē sin. dat
se dede dese dinghe dye daer niet getement.
Veruult mit alre boesheit en mit schalckheyt
mit vnkuisheyt myt giricheit mit vnmildich
vol mides. mit doet slaeghe mit kuingen. myt
dwoeghe twetungich achterklappers. god ha
tende hoensprekers houerdyghe vntweuende
vull der boesheyt. vnghehoersam den alden.
Vnwetē vngherage sonder begeringhe sonder

getrouwe sonder barmherticheyt. wo wall se bekanden de gerechticheyt gades en vernemē doch niet want dye sulke dinge doen dye sint werdych des doets Niet allene dye de se doen sūd dye oeck volberde de de se doen. ca. ij.

Hrumb du o mynsche de du ordelst bis schuldych. want in den du ordelst ey nen andere verordelst du di seluen wāt du deyst dye selue dinge dye du ordelst. want wy weten dat dat ordell gades is na der war heyt in dye dye dar doen sulke dinge. Meinstu euer o mynsche dye du ordelst die sulke dinge doen. Ende du deyst se dat du entulpeft dat or del gades. Off du vermaest dye rikdom finer guetheyt ende der gedult ende lanckmodyck. Weetstu niet dat dy dye guedertierenheyt gae des syedt to der penitencie. Wāt na dince har dycheyt en na den vrouwygen herten schat tes du de torn. Dat is versammelt du dy ewi ge pine. Jan den dage des torns. Dat is der le ster wrake. Lende dye apenbaringe des gerech ten ordels gaets dye dar weder gijft einen y gelycken na sinen werke. Desen na der gedult des gueden werkes hebben gesocht er glorie ende vnuergenklichheyt de gijft hy dat ewi ghe leuen. Euer desen de dar sin van kiue ende niet en volgen der waerheyt niet se gelouen d toef heyt toern vnwerdycheyt tribulacē ende angst gijft hy in alle sulke sielen des mynsche de dar werket boef heyt. To den ersten des ioe den ende greken. Euer glorie ende ere ende vre de emen ygelycken dye dar werket dat gue den to dem ersten den ioden ende den greken. Want dye vtnemynghe der personen is niet by gaede. want alle dye dar sundygen sonder dat gesette dye werden wrgan sonder dat ge sette. ende alle dye dat sundygen in der ee dye werden geordelt doz dye ee. Want dye hater der ee dye sint niet gerecht by gaede. Euer dye werket dye ee dye werden gerechtiget. want na de de heyden niet en hebben de ee. de don na dei natueren dye dinck dye daer hoeren to der ee. Hyrumb de daer niet hebben de ee se sint sich selues dye ee dye welke dar bewysen dat u eck der ee geschreuen in eren herten. want er consciencie gijft en getuchnisse der gedāke in en beschuldygende ende vnschuldyghende. In den dage aen den god wēt ordelen de ver boegen dinge der mynschen na mynen. Ewā gelum doz Jhesum cristum. Weerstu euer so genoemet een iode ende rastet in der ee. ende glorieest in gaede ende heffst bekant sinen wil len ende bewarest dye nutste dinge vnderwy. doer de ee du menst dy seluen to sin sin ein ley. der der blinden eyn licht der dye dar sint in der dusternisse ey lerer der vnwyzen eyn meyster de kinder hebbende dye formen der konst en

de der warheyt in der ee. Darumb wat lereflu eynen anderen ende lereft dy seluen. Du pre dy kest niet toe stelen du stils seluer. Du strekest niet to breken die ee ende du brickst dye ee. Du veruloekst dye aff gaede ende deyst affgadete dye du glorieest in der ee. du vnerest god doer dine ouertredinghe der ee. want dye naem ga de s wert gelastert doz uw vnder den heyden al so he geschreuen is. Vorwaer dine besindinge is nutte is dat du bewarest dye ee. Bystu euer een ouertreder der ee dine besindinge is ey ou wassynge. Darumb off dye ouerwassynghē be hoet dye gherechticheyt der ee. wert dan niet des auerwassynge in der besindige gerekent. Ende de ouerwassynge de dar is vollenbringē de de ee. Dat is de werken der ee. De welke vyt der natuer is fall dy verordelen de du byst eyn ouertreder der ee dor dye schrift ende dye besindinghe. want niet de dar apenbarlick ey ioede is. noch oeck dye besindinge dye dar apē baerlyck in vleysche is euer de dar in verborgē heyt em ioede is. ende dye besindinge des herte in den gheyste is. ende niet in der schrift des loff niet en is van den mynsche sonder van ga de.

Dat derde Capittel

Hrumb wat is beter off mere dā de ioe de off wat is nutte der besindige. id is vele dor alle manere. Vorwar to de yst te sint se be in de dat en sint beualē die rede ga des. wat ystet off etlycke vyt en niet gelouen hadde met er vngeloeue den ghelouen gaedes verpydt. Dat sy verre. want god is waraf s tich euer eyn yghelyck mynsche lo ghenafflich. Also gheschreuen is. dat du werdest gerecht uerdyget in dinen worde en ouerwinnest soe du werst geordelt want off vnse boef heyt lau de gerechticheyt gades wat segge wy. is dā god boese dye dar anleggz de torn. Dat is de pin der sunderē. Ik seg na de mynsche. dat se rare. anders wo worde god ordelen dese werlt want de warheyt gaedes in mynre loegen is. oueruloedych gheweest eme to glorien wat dā ende ik werde als em sunder gheordelt en niet als wy werde gelastert en also summyge spre kē dat wy spreke. wi dō de qude dinge vp dat de guede komē. welker verdōnisse gherecht is wat dā. ouertrede wy se. dat sint dye heyden. I geereley wys wāt wy hebben myt rede bewy set dat dye iode ende greke alle sint vnder der sunde also gheschreue is dat geime is gerecht noch is vernemende noch god soeken. All sint se affgeweke. Van den wege der water salye. heyt. Lende sin myt ei ander vnutte worde ne mant en is dye guet deyt. nyemant en is bys to emen Er kele is em apen graff. Sy werckē

droogelyck en myt eeren tongen • dat senyn der slangen is vnder eeren lyppen • ere mont is voll bytterheyt ere vrote sint snell to verghyten dat bloet • bedroeffnisse ende vnsalicheyt in eere wegen ende se en bekanden niet den wech tes vrede
 Dye vruchte gaedes was niet vore ere oegen
 Euer wy weten dat alle dye dinge dye de ee sprickt dye sprickt se to den genen de in der ee sint • vp dat eyn ygelyk mot werde baetscoppe en de alle dye werlt werde vnderdanich gade • ende geyn vleysche werde gewichtaffiget vore eme vpt den werken der ee • want de bekantnisse der sunden is dor de ee Euer ny is geapēbaert dye gerechticheyt gaedes sonder ee betuyghet van der ee ende van den propheten Euer de gerechticheyt gades dor den gelouen ihesu cristi is in allen ende ouer allen dye dar ghelouen in eme • want geey vnderscheyt is dar wat se hebben alle ghesindyget ende verdeuen dye glorie gaedes Mer se sint gerechtuerdyget vergeues dor sine genade doet dye verlosinge de dar is in ihesu cristo Welken got hefft gesat toe eimen ver soener • dor de ghelouen in sinen bloede toe eime verdoeminge sinre gerechticheit vmb der vergeuinge wyllen der vergange misdaet in dye vphaldinge gades to eimen vertouinge sine gerechticheyt in deser tijt dat hy sy gerecht ende gerecht maken den de dar is vpt de gelouen ihesu cristi • Darumb *o du ioede de du dych veruormest van der ee • wor is din glorieringe • Hy is vptgestoeten • Doer welke ee *is dye beslutinge ghescheyt • der werke * dat is dor dye alde ee de vleyschelyk was • Gey euer doet de ee des gelouen * dat is dor de ee des ewangeliums de ghestyck is • want wy meynen dat dye mynsche gherechtuerdyghet werde doet den gelouen sonder dye werken der ee • Is god allene den ioede • is hy dan oock niet de heyden • Ja hi is oock verwaet want ey god is dye dar gerecht maket dye besindinge * dar is de besneden ioeden • vpt den glouen ende dye ouerwassynge * dat sint dye heyden de dar behalden de ouerwassynge • dor deme gelouen daromme verstoeten wy dye ee doer den gelouen • dat sy vtre euer wy bestedighen de ee •

Dat werde Capittel

Harumb wat seggen wi dat Abraham vnse vaeder na deme vleysche vonden hefft want Abraham vns vader is gerechtuerdyget vpt den werken der alder ee des hefft hy glorie euer niet by ghaede want wat sprickt dye schrift Abraham de glochte gade ende is em geacht to der rechtuerdycheyt • want de dar werket de loen wert em niet ghe-

acht na der genaden euer der scholt Euer dye dar niet werken ende ghelouen aen den dye dar gherecht maket den vnyplde sin ghelouue wert gheacht to der gherechticheyt • na de vorsette der genade gades • Alsoe oock dauid sprickt Dye salicheyt des mynschen to sin de god vergenes deyt de gherechticheyt sonder de werke der ee • Sy sint selich den ere myf daet is vergeuen ende den ere sunde sint bedeket • Selich is dye man den dye here niet en achtet de sunde Darumb dese selicheyt bliffte se alleyne in der besindinge off oock in der ouerwassynge • want wy seggen dat dye glorie sy Abraham gheacht worde to der gerechticheyt Darumb in welker wys is dan dye gelouue em ghereket in der besindinge off in der ouerwassynge niet in der besindinge euer in der ouerwassynge ende hy entfencck dat teyken der besindinge dat teyken der rechtuerdycheyt des ghelouen de dar is in der ouerwassynge • Dar hy ein vader sy aller ghelouiger dor dye ouerwassynge vp dat en ok werde geacht to der gherechticheyt ende dat hy sy ein vader der besindinge • Niet allene den de dar sint vpt der besindinge • sonder oock den de daer nauolghen den voetstappen de s gelouen de daer is in der ouerwassynge vns vaders Abraham want de gelouue Abrahams ende sinen gesechte is niet doerde • Ce • dat hy were ein erue der werlt euer doer de gherechticheyt des gelouue • wat off de allei erue sin de dar sint vpt der ee so is de gelouue vmitet en is de ghelouue vptgeda wat de ee werket de torn • want dar niet is dye ee dar is niet de ouertre dinghe Darumb is vpt de ghelouue de ghelouue vp dat se vast sy eime ygelycken gheslechte • Niet alleine de de dar is vpt de ghelouuen Abrahams de dar is vnser aller vader Also gheschreuen is want ick sette dy to eime vader ouer vele volkes vore gade de du gheloudest de dar leuendych maket de doden • Ende nomet de dige de dar niet sint * als de heyden • also de dinck de dar sint * dat sint de ioeden • de dar tegen de haepen * der natuere • in de haepen * der gotlicker genade • gelouue to sin ei vader voell volkes na den also em gesacht is • din fact fall werde als de sternen des himmels ende dat sant dat dar is an den ouer des mers en hy is gekrenket in de gelouue • Noch en merkede niet dat sin liff were ghestoruen • dat is dat id we vnbequeme meer vrocht to make • wo waell hy was by na hondert iaer alt • Ende de buck • Hare oock were verstoruen • Ende hy twiuelt oock niet myt verstrouwinge in der geloueffnisse gades want hy wart gesteket in de ghelouue • geuede de glorie gade want hy volkomen wolt dat god is geweldych oock to doenwelke dinghe hy gelouet hadde • en darumb

[Marginal notes in a smaller script, partially illegible due to fading and angle.]

is dat em geacht to der gerechticheyt . dat ys euer met allene is geschreuen ymb en dat dat eme is geacht to der gerechticheyt . euer oeck ymb vns den dat wert geacht to der gherechlicheyt dye wy gelouen in em dye dar hefft we wecket van den dode vnsen heren ihesum cristu dye welke dat is ouer geleuert ymb vnse myf daet ende vpgestaen ymb vnse gerechticheyt

Ca. v.

Huimb sint wy gerecht gemaket vnt den gelouen dat wy hebben vrede toe gade Doer vnseu heren ihesum cristu . doer den wy hebben emen toganck doer de gelouen in der gnaden wy staen ende gloueren i der haepen der glorie des sone gades . wat niet alleynen gloueren wy in verkinginge gued dingge . leuer wy gloueren oeck in der tribulaci en weteude dat dye tribulacie werket gedult . ende dye gedult maket versokinge . dye versokinge dye hapeminge . euer dye hapinghe dye beschemet niet want dye heffde gaets is geapent in vnseu heren doer den hyligen geyst . die vns is gegeuen warumb is cristus gestoruen na der tijt . die dage ymb vns . doe wy noch krank weeren . in krankheyt der sunde . die steruet eyn vor den gerechte . wye doe vyl licht steruen voer den gueden . Euer god prijs sin heffde in vns . Want off cristus gestoruen is na der tijt dat wy noch sunder ween . darub woe voell meer wy dye wy nu sint gerecht gemaket in sinen bloede werde heilsam in de torn doet em . Sint wy verswoent gade dor de doet sins soens also wy noch sin vyande weeren vele meer werde wy behalde dor dat leue sins sons dat wy nu verswoenet sin myt eme . want niet alleyn in desen . Euer wy gloueren oeck in got dor vnseu heren ihesum xpm . Dor de wy nu entfangen dye verswoninghe . Darumb alsoe dye sunde inginck dor dye werlt doer einen mynschen . Adam . lende dye doet dor dye sunde . also is doergangen dye doet in allen mynschen . ja de se alle sundygen . Want dye sunde was in deser welt bys to der ee . van gaede moyse gegeuen . Euer de sunde wart niet vor quaet gehalde do dye . Ee niet en was . Mer dye doet hefft geregneert van Adam bys to moylen . Oeck in dye dye niet sundygede . als dye kle ne nye gebaren die noch geyn sunde anders en hebben dan gheriff sunde . ymb der ghelicknisse der auertedinge ade . in dye erffsunde . des tokulstigen dye . cristi . dat is em figuree cristi ihesu . Euer dye gaue is niet also dye mis daet . Ade . Want off voell sint doet vnt de myf daet emes mynschen . wo voell meer dye grade gaets ende dye gaue der gnade ems mischen als ihesu cristi is ouerulodych geweest in wlen . Ende yt is niet dor dye gaue alsoe . als

dor eine sunde . Want dat dat ordell is vnt em to wlen . in der verdomynge . Euer dye gnade is vnt wlen myf daden in dye gerechtmakinge want off dye doet hefft geregneert dor eynen mynschen ymb eine myf daet . vele meer de daer entfangē dye ouerulodycheyt der gnade ende der gauen ende der gerechticheit werden regneren dor einen ihesum cristum in den leue . Darumb alsoe dye doet is in allen mynschen in dye verdomynge doet dye myf daet emes mynschen . also is dat oeck in allen mynschen in dye gerechtmakinge des leuens dor de gherechticheit ems mynschen . Want als voell sinder sint geworden dor dye vngheorsamheyt . ems mynschen . in den hy at de verbaden appell . Also werde oeck vele rechtuerdych gemaket doer dye gehorsamelheyt ems mynsche . Dye is euer ingegangē ende also ouerulodede dye myf daet . Mer als ouerulodich is geweest dye myf daet is oeck ouerulodych geweest de genade . vp dat als dye sunde geregneert heffe in den doet . dat is als dye sunde hefft mac he gehat vns to werpen in de ewygen doet . Also fall oeck dye genade regnerē dor dye gerechticheyt in dat ewyge leuen doer ihesum cristu vnseu heren .

Ca. vi

Huimb wat segge wy . bliuen wy in d sunde vp dat die genade ouerulodych werde . Dat sy were want off wy sint doet in der sunde woe werde wy noch leuen in er . Brodere wetet gy niet . dat alle dye wy sint gedoopt in ihesu cristo . in sinen dode sint wy gedoopt . want wy sin begrauen myt em doer die dope in den doet . vp dat also cristus is vp gestaen van den dode doer dye glorie des vaders also sullen wy oek wanderen in der nyeh des leuens . Sin wy nu mede geplantet worde der gelicknisse sins dodes so werde wy ok mede geplant sinne vpstantenisse . Dat weten wy dat vnser olde mynsche . dat is dye bekijede mynsche . is mede gecruiget worden vp dat verstoert werde dat licham der sunde ende nu vortmeer niet dienē der sunde want wye gestoruen is . doer dye dope . dye is gerecht gemaket van der sunde . Sin wy nu doer myt cristo so ghelouen wy dat wy oeck werde leuen myt cristo . Want wy wete dat cristus opgestaen is van den dode ende nu meer niet steruē ende dye doet en wert niet meer herschoppen ouer em . Want hy gestoruen is vor dye sunde . ewech to nemen . dat is hy ems gestoruen . Dat hy euer leuet dat leuet hy gade . Huimb reket uw oeck doet der sunde meer leuende gade doer cristum ihesum . Euer darumb fall niet regneren dye sunde in uwē doetliken licha me . dat ghy ghehoetsam sijt sinne begerten .

Hreumb nu is geen saeke der verdoemden dye dar sint in ihesu cristo. de dar niet wandren na den vleysche. Want de ee des geysts ende des leuents in ihesu cristo hefft my verloeset van der ee der sunden en des dodes. Want dat dat was vnmogelick se ee in den se ghekrencket was dor dat vleysche god als hy sande sinen sone in dye gelyckenisse des vleysches der funde ende van der funde verdoemde dye funde in den vleysche dat de geuechtmakinge der ee woode veruult in vns wy de niet wandren na dem vleysche euer na dem geyste. Want dye dar sint nae dem vleysche wandrende. Dye smaken dye dinck dye dar sint des vleysches. Dat is se halden vleschelike dingen beter dan dye geystelicken. Euer de dar sint van den geyste dye wyllent dye dinck dye dar sint des gheystes. want dye wijs heyt des vleysches. Dat eyn wijs ende eyn kloeck is vleyschelyck ende wertlike dinghe to vkingende. Is dye doet. Euer dye wijs heyt des geysts is dat leuen ende die vrede. want dye wijs heyt des vleysches is gades vyant. Want se is niet vnderdanch der ee gaets en se en mach des oek niet. want de dar sint in dem vleysche dye en moghen gade niet beuallen. Euer ghy en sijt niet in dem vleysche sonder in den gheyste so wer dye gheyst gades wonet in u. Welke euer niet hefft den geyst cristi. dye is niet sin. Is euer cristus verwaert in u. dye liff is doet vmb dye funde. euer dye gheyst leuet vmb dye gerechticheyt. Ende off dye geyst die dar verwecket ihesum van dem dode wert wonen in u. dye dar dede vpstan ihesum cristu van deme dode die wert leuendych make u. de doetlichen lue vmb sinen geyst dye dar woent in u. **B**roders wy sint schuldeners niet de me vleysche dat gy leuen na deme vleysche want off ghy leuet na deme vleysche ghy steruet. Effte gy eu myt dem gheyste doedet de werken des vleysches so werdet ghy leuen. Want dye daer werden geouet van deme gheyste gades dese sint dye sone gades want gy entfanghen niet den geyst des eygdoms weder in vruchten. Euer gy hebt entfangen den geyst der ewelldinge der soene gades in den wy roepen. **D**as vader. want hy seluet der geyst gaff gheuechtmissen vnsen geyste dat wy sin de soene gades. sin wy nu soene soe sin wy oock etuen. **V**oerwaert etuen gades euer myt etuen cristi. Doch off wy mede leden. De armoede deser werlt. Wy werde oock myt em glorificiet. Want ick meyne dat de martelie deser tijt niet sint mede werdych to der tokumpstighen glorien dye dar werdt geapenbaert in vns. want de bedy

ghe der creaturen verbeidet der apenbaringhe der sone gades. Want de creature is vnderdanch der ydelheyt. Dat is der pynlicheyt van de dode. Niet wyllende euer vmb den de se vlecht in de hoepeninge want oock de selue creature werdt verloset van der egyptom der gebrekelicheyt in vnsheyt der glorie der soene gades. Want wy weten dat eyn ygelick creature bedrucket ende ghebert beth her toe euer niet allene se sonder oock wy dye wy hebben de eerste ghebert. Des gheystes ende wy selues suchten in vns to der ewelldinge der sone gades verbeident de verlosinghe vnses lichaams. **D**an den menschlyc vusterflick werde sal. **W**et wy sint heylsam worden in der hoepeninghe. Euer dy hapeninge de dar wert gesien is geyhapinge. want wat em suet wat hapet hy dat. **W**ant off wy hapen des wy niet en sien. wy verbeiden des doer ghedult. Des gheleys des geyst helper vnsen krancheyt. want wy weten niet wat wy beden so id geuort. **M**er dye geyst seluet bedet vor vns myt vnsprekeliken suchten want de daer verloeket de herten dye weet wat dinghe dye geyst begert. want hy byddet na gade vor den hyligen. Euer wy weten dat den de got lyeff hebben de werkent al alle dinck in guet de dar na dem vpsarte. **D**at is na der ewelldinge. **S**int gheeyten hylch. want de he verwoeste ende vor hefft vyterwelt dese sint gheleyck der blydenisse sinen sones. dat hy seluet sy de eerste gebaren vnder velen broderent want dye hy hefft vor vtherwelde hefft hi oock gewopen ende dye hy hefft gewopen dese hefft hy oock gheuecht gemaket. **D**ye hy euer hefft gerecht gemaket dese hefft oock gloufidert. **D**arumb wat segghen wy to desen dinggen. off god is mit vns. wy is weder vns. **D**e oock niet hefft verchonet sinen enigen gebare soene. **E**uer hy hefft en gegeuen vmb vns alle wo hefft hy vns dan niet alle dinck ghegeuen myt em. **W**ye wert beschuldychen dye vyterkaten gades. god is dye dye gerecht maeket wy is dye dar verdoemet. **I**hesus cristus die dar is gestoruen vmine vns. de dar oock is vpgestaen dye dar is to der rechterhand gades. de oock byddet vor vns darumb wy werd vnscheyde van der lyeffde cristi. **D**ye anrechtlinge off dye angst off dye hunger off nacktheyt off perikell off vruolginghe off dat swert. **A**lso dat geschreue is wat wi werde gedod. **D**at is dor pi en bedroffnisse gheuort to de dode. **I**vmb dy de gantsen dach. wy sin geschatzt als de schape s dodinge. **E**uer in alle dese dige ouerwinnē vmb de de vns lyeff hefft. **W**at ick bin gewys. **D**at noch de doet. **N**och dat leuen noch de engel noch de vorstedu. **N**och de kraffte der engele noch de anstande dinghe noch de

Die epistell Pauli.

to konstigen dingen noch de sterkede noch de hogede noch dye diepte noch ander enich creature en mach vns scheyden vā der lyeffde gades de dar is in ihesu cristo vnsen here

Dat negende Capittel.

Ick segghe de warheit in ihesu cristo ik lege niet myn werenheyt gijft my getuchnisse in den hyligen geyste dat ick hebbe grote bedroffnisse ende stede bedroffnisse in mynen herten want ick begerden selue sin gescheyden van cristo vmb myne brodere wyllen de dar sint myne vrunde na dem vlesche de dar sint ysraheliten welkerer erweldinghe is der soene ende glorie ende testamentre .ende de geuynghe der **E**e ende denst ende gheloffte welkerer vedere vpt de cristus is gebaren nae dem vlesche de dar is gebenedijct got ouer all dinck in ewycheyt amen **E**uer niet datumme veruolgt is dat dat wort gades affgheualen sy want niet alle de dar sint vpt ysrahel en sint ysraheliten **N**och de dar sint saet abrahā en sint niet alle sone abrahā . **E**uer in ysaac wert dy geheylschet de saet dat is niet de dar sint soene des vleysches dese sint dye soene gades . **E**uer de dar sint soene der gheloefften de werde gheschiet vnder dat saet . want dat is dat wort der gheloefften **N**a deser tijt so kome ick ende **H**are wert eyn soene ende niet alleyn se sond oeck shebecca is hebbende twe soene van eyn re dracht ysaacs vnses vaders . en als se noch niet waren ghebaren off noch niet hadden yet wat guts off quats geda vpt dat dye vpsat gades na der vyterkesinghe bleue niet vpt de werken euer vpt den ropende is ghesacht to et *** dat is Rebecca . I** Dat dye meeste wert dyenen de mynsten als dat is geschreuen **I**k had lyeff Jacob euer ick hatede **E**sau Darumb wat seggen wy is dan boefheyt by gaede dat is niet want hy sprickt to moyse . ik verbarmede my des ik verbar mē en werde geuen de barmherticheyt des ik my verbarmede **D**arumb it is niet des wyllen noch des lopenden *** guede werke to doende dye dat vorderlyck mogen sin to de ewygen leuen . I**sonder dat is des verbarmede gades . want dye schrifft sprickt to pharaon . wāt in dat selue hebbe ik dy verwecket dat ik in dy bewyse myne krafft in dy ende dat myn name werde verkundyget in allen erden . **D**arumb hy verbarmede sīck wes hy wyll ende verhardet wes hy n yll **D**arū du sprickt *** ende arguerst . I**egen my wat viaget men nu meer *** van der belomingen der rechtuerdygen . ende van der ver dompinghe der vnrechtē . I**wye mach wederstaen sinen *** dat is gades . I**wylle **O** mynsche we bystu de du antwoede machst gade **S**prickt dan dat machsell to eme de dat heeft gemaket wat heffstu my ghemaket **E**n

hyft niet dye potmeket in icht to maken vpt eynen stuck erden eyn vat to eren ende dat ander to laster . off nu god dye daer wyll bewyse de torn . ende bekant maken sine mechticheyt geleiden in vele gedult dye vare des torns gheschicht to dem doede vpt dat hy bewyse de riedom siure glorie in den vaten der barmherticheyt dye hy bereydet heeft to der glorie daer hy vns oeck to heeft gewopen niet allene vpt de ioeden sunder oeck vpt den heyden . **A**lsoe hy sprickt in **O**see den propheeten **I**ck werde noemen niet myn volck myn volck . ende niet myn lyeff myn lyeff . noch myne verkreghen barmherticheyt verkreghen barmherticheyt . ende dyt werd aen der stede dat en is gesacht gy sijt niet mī volck **D**at werdet se genomet de sone des leuendygen gades **E**uer ysayas wepet vor ysrahell **I**s dat werd dye taele der soene ysrahell also dat sant des mers dye auebliuende sullen werden hellsam **E**uer dat verkrede ende affkorende wort in der gerechticheyt **W**ant die here wort maken dat gekore wort *** dat welke affsindet dat gesette der niet eel vpt der erde ende als vorgelacht heeft ysayas **H**adde niet dye here sabaoth vns gelaten de saet *** dat sint summynghe to de gelouen bekint . I**wy warē geworde als zodoma en were gelyck ge worde als gomorra **D**arū wat wyllen wy seggen dat dye heyde dye dat niet nauolghen der gerechticheyt hebben begrepe *** dat is verkreghen dye . I**gherechticheyt dye dat is vpt dem gelouen **M**er ysrahell nauolgende dem gesette der gerechticheyt en quam niet in dat gesette der gerechticheyt . warumme . wāt niet vpt dem gelouen *** sochte hy werden gherechticheyt . I**sunder vpt den werken . want se hebbe sik gestoren aen den steyn der quetsinghe also geschreuen is **S**eet ik setre aen sion den steyn der quetsinghe ende den steyn der schanden ende eyn ygelyck die ghe'ouet in en-en fall niet geshant werden .**

Dat reende Capittel

Bhoedere vorwaer dye wyllē myns her te ende de byddinge to gade geschuit voer se in dat heyl want ick geue eyn getuchnisse dat se hebben dye lyeffde gades . euer niet na wijsheyt want se wosten niet die gerechticheyt gades ende soeken to bestedigen dat er ende sint niet vnderdānich der gerechticheyt gades . want cristus is eyn cynde des ee alle de n dye dar gelouen na gerechticheyt . wāt moyse heeft geschreuen dat die mynsche dye dar doet dye gerechticheyt dye dar is vit der ee dye wert leuen in er **E**uer dye gerechticheyt dye dar is vpt de geloue de sprickt alsoe **N**iet spreke in dinē herte wye stycht vpt in de

[Marginal notes in a smaller hand, partially illegible due to fading and angle.]

Tho den tomeren

hemmel dat is cristum hijt nedder to voeren *
 ende so to voelaken cristum sij to hemmel ghe
 uaren. Euer wye sycht nedder in den affgrūt
 dat is cristum wedder to ropen van dem dode
 *ende sy voelaken cristum nedder gesteghen
 an dat vorgeberch der helle. Euer wat sprukt
de schrifft. Dat wort is na in dime monde en
 in dyme herten dat is dat wort des ghelouen
 dat wy prediken off du bekennest den here ihe
 sum cristum in dime monde ende ghelouest in
 dime herten dat en got vorwecket hebbe van
 dem dode du werst selich: want mit dem herte
 ghelouet men to der gherechticheit. Euer dye
bycht sehyet mit dem monde to dem heylsam
 want de schrifft sprickt. Eyn pegelick die daer
ghelouet in eme die wert niet geschant want
 dat en is geyne vnderseheydinge den ioede en
 den greken. Want eere aller is cyn here die is
rick in alle de en antopen: want eyn peghelick
de dar antopt den namen des heren dye wert
behalden. Dar vmb wo werden sy den antope
an den sy niet ghelouen. Off wo werde sy dem
ghelouen den sy niet herden. Off in welker
wyse hoeren sy en sonder predikere en in welc
ker wise werden sy predeken sy en werden dan
ghesant als geschreuen is. O wye schoen sij
de wete der de dat verkundigen den vrede der
de daer predeken die guede dinge. Euer sy en
sint niet alle gehoosame dem ewangelio want
ysaias sprickt. O here wye hefft gelouet vnser
gehoere. Dar vmb die gheloue is vit de geho
re: euer dat gehoer is dor dat wort cristi: euer
ick sage hoerent sy den niet. Ende vorwaer ere
geluyt ginck vit in alle de eynde: ende ere wort
in de eynde des vmbtinges der treden. Euer ik
sage bekades du de israhel niet. Moyses de ije
ste sprickt. Jek sat uw leyden na hate vnder de
geyn volck off mynschen sijn. dat is vnder de
heyden de welke voerhonde worden geachtet
van den ioeden. lende eyn vnyse volck ick sen
de uw in den torn. Euer ysaias sprickt ick bin
vunden van den die my niet soeken en bin ver
schenen apenbaerlick den de niet na my vrage
den. Ende to ysrahel sprickt he. Jk sterckede
myne hant den gansen dach rit de volcke dat
dat niet gelouede sonder dat my weder sachte

Dat eylfte Capitel

War vmb ick sage: verdriff dan got sin
 vleck: dat sij niet: want ick bin ouck
 eyn ysrahelyte vit dem geslechte abra
 hams van deme geslechte benjamin. Got ver
drieff niet sin volck dat he wroeste off we
ter gy niet wat die schrifft sprickt in helya: in
welker wyse he bede to gade wedder ysrahel
O here sy vslogen dine propheten ende de:

grouen dine altare ende ick bin gelate alleyne
 ende sy soeken myne siele. Euer wat sprickt de
godlyke antwoerde toe em. Jek hebbe my ge
laren: vij. dusent man de er dar niet neygeden
knyen voer baall. Daerum oeck alsoe in deser
rijt dye gelaten sijnt na der verwelinge der ge
nade sint si beholden. Want off die genade vp
perstund niet is vpt den wercken: anders die
genade is vpperstund geyn genade. Daerum
wat danne. Dat ysrahel sochte: dat heefft hy
niet verkregen: euer die vterwelinge heft dat
verkege: euer die anderen sint verblindet alsoe
gheschreuen is. God gaff em den geyst der be
druckemis: ogen dat si niet sien: ende oren dat
si niet hoere: bys an desen iegewoerdige dach:
ende dauid sprikt: ere taffelen werden voer en
in een strick ende in een gheuenckemis ende in
sehande: ende en toe ener wedergeldinge: ere o
gen sullen verduyftert werden dat se niet sien
ende krumme alle tijt eer rugge. Daerum seg
ge ick. Hebben se den alsoe verwoert dat si val
len: dat ys nyet: euer vpt eere mysdaet ys dat
heyl den heyden vp dat si dy luyff hebben: en
de off ere misdaet sint rick doem der werlt ende
ere vermintinge rick doem der heyden. Woe
wel meer is ere vullenkameheyt: mer uw hey
den seggen: ick die wyle ick byn een bode: ede
der een apostell der heyden ere ik minen dyest
*in den ick oek predike den ioeden ende doch
allene byn geordineert den heyde to predike. I
off ick in etliker wise beweghe mijn vleysch *
dat is die iode daer van paulus was getoe. I
my nar toe volge: dat ik etliker make hellsam
vpt en: off te ere wcluis is een wersoninghe der
werlt wat is ere vntfanginge toe den gelouen
dan allene dat leuen van den doden: ende off te
die besmackinge hillich is: soe is oeck die offer
hillich: ende off die wortell is hillich: soe sint
oock die twighen hillich: ende off etliken vpt
den twighen sint toe broken du als du werest
een wylt olyboem. Du byst inghetwighet in
em ende byst gemaect een gheselle der woz
telen ende der vetticheyt des olyboems: niet
gloeyete weder dye twyghen. Gloeyest du
euer du drechst niet dye wortel: euer die woz
tell dy. Daerumme du sprickt dye twyghen
sijnt toe broken: vp dat ick inghelanttet wer
de. Woll dye twyghen sijnt thoe broken vn
den vngheloue: euer du steyst in den gheloue
Nyet wylle weten dye hoghe dynghen euer
vruchte dy: want offte god niet en heefft ghe
spaert den natuerlyken twygheren: dat hee
vyllychte oeck dy niet ouerhe: daerum sie dye
guetlycht ende die wreetheit godes. Die wreet
heyt in dye dye daer geuallen sint: euer dye
guetlycht ghodes in dy offte du bliuest in der
guetlycht anders du werdest vpt ghelouwen

Want off sy ock niet bliuen in dem vngelouē sy werden in getwygert off inghesat: wāt got is geweldich sy anderwerff in to twigen. Dar vmb off du byst vutgehouden van deme wyl- den natueliken olyeboem ende byst inghetwy gbert wedder die natur in eynen gueden olye boem. wye vyl meer desse de nae der natur wer den ingetwyget eren olyeboem. Want broede te ick wyl dat gy wetet dpe heymelicheit vpp dat gy niet wns en sint uw selue: want de blit heit geschach vit eynem deyle in ysrahel. wāt gans ysrahel was niet blint na dem de apostel de an cristum geloueden weluchtet werē. I bys dat de vulkomenheit der heyden in ginch to gelouen. I ende also werde behalden alle ysrahel. I ende dat in dat eynde der werlt wente de so len sy alle ghelouen in cristum. I als geschreuen is. He kompt vit syon de dar verloeset en aff- kintet die vnyldicheit van iacob en dat is en eyn testament van my so ick affname ere sun- de. Vorwaer na dem ewangelio werde sy vpa de vmb uw. euer na der viterwelingē werden sy die lyeffsten vmb die redere. Want dpe ga ue ende ropinge gades sint ane penitēcie. I dat is ane wandelingē. I Want als ock gy vnder wylen niet geloueden gade. euer nu hebbe ick begrepen de barmherticheit vmb eren vughelo uen. also en gelouē sy ok nu niet in uwe barm herticheit: vpp dat sy ock wrkriegen noch dpe barmherticheit. Want got de besloet al dinck in deme vngelouen dat he sik verbarne aller O hoecheit des rickdoms der wijsheit en der kunst gades wye vnbegripelick sint sine ordele ende wo vnuetsokelick sint sine wege. Want wye bekent den sin des heren: off wye was syn ract gheuer. Off wye gaff eme to dem iijste de werde wedder ghegeuen. Want vit eme ende dor eme ende in eme sint alle dinck. eme sij ere ende glorie van ewichheit in ewichheit

Dat twelfte Capittel

Dar vmb broedere ick tydde uw doet die barmherticheit gades dat gy ghe- uet uwe lyff to eyme leuendigen offer hyllich tehegelyck gade uwe dyenst sij vernom stich ende niet wyllt uw gheliken deser werlt. Euer werdet wedder ghebyldet in denijcheyt ures sinnes dat gy verfoeken welck dat daer sij de guede tehegelyck ende vullenkomen wyl- le gades: want ick sage dozech de gnade de my is ghegeuen alle den die daer sint vnder uw. niet meer to weten den dat getemet to weten. Euer to wete to der maten ende also got hefft gedeylt eynem yegelyken de mate des gelouēs want als wy hebben vele geleder in eyme lyue. euer alle ghelede hebben niet eyn werck alsoe

sijn wy vele eyn lyff in cristo. Euer eliker eyn des anderen wy hebben vnderfchepdelicke ga- uen na der gnaden de vns is gegeuen: off dpe prophēcie na der natuer des ghelouen: off den dyenst in der dyeninge off de dar leret in de le- re de dar vermaent in de vermaninge: dpe dar gyfft in de eynuoltheit dpe daer voer is in der sozhuoldicheit. de sick verbarmet in der vro- licheit. I dat is de eyn vrolich angeficht wyset in der verbarminge. I Die lyeffte ane fingsingē: harendē dat quade ende anhengende de guede. I yeff hebbende mallickanderen die lyeffte der broederfchop: vbarmet eyn den andere myt eren. niet drage in sozhuoldicheit hartende in deme geyste dyenende deme heren vzuwendē in hopeninge. Sint geduldich in bedroeffnis se kiuret uw to gebede. hebber ghemeynshop in noettroffeliken dingen der hyligen nauol- get de herbrighe. Saget woel den de uw ver- uolgen. Saget woel ende vloeket nyemande. Prouwet uw mit den de sick vrouwen. Wey- net mit den weyneden. dat selue voleet vnder eyn ander. Niet willet smaken hoghe dinghe sonder consēciert den oermodighen dingen. Niet willet sijn wijs hafflich by uw seluen ny- mant gheuet wedder quaer vmb quaer. Doer syet de guede dingē niet alleynē voer got euer ock voer allen mynschen off dat mach sijn: soe verre dat vit uw is so hebber vrede mit alle min- schen. Aller lyeffsten niet wreket uw seluen. euer geuet stede deme tozne want dat is ghe- schreuen. Geuet my de wrake ende ick weder- gelde sprickt de here. Is dat din vyant hun- gert spysē en dorstet en gyff eme to drincken: want doestu dyt du sammelt de koelē des vu- res vpp sin houet. Du solt niet auerwinne wer- den van de quaden. Euer auerwinne dat qua- de dor dat guede

Dat xiiij. Capittel

En yegelyck siele de sij vnderdamich de hogelsten geweldigen. wāt de gewalt is niet dan alleynē van gade want de dinck de daer sint van gade de sint geordenet. Dar vmb de de dar weddersteyt der ghewalt de weddersteyt der ordeninge gades ende de dar wedderstaen. sy gewinnē en selues de ver- domēnisse: want de vorsten sint niet to vruch- tende vmb de gueden wercke euer de quaden. want wyltu niet vruchten de ghewalt so doe gued so werstu hebben dat loff vā eme. wāre de dyener gades de is deme guede. dystu euer quaet so vruchte dy. want he drecht niet dat swert ane sake. wāt he is eyn dien gades eyn wrake in de tozn de de daer quaet dyt. Darū sint vnderdamich vā noet niet alleyn vū den tozn mer ok vū uwe wōsdēcie. wan dar vū so

[Marginal notes in a smaller script, partially legible and overlapping the main text.]

Tho den winteren

geuet en ock den tyne. want sy sint die dyenes gades de dar dyenot vmb dat selue. Dar vmb betaelt uwe schult allen deme gy sint schuldich tyne deme betaelt den tyne deme gy vor loen sijt deme betaelt vor loen ende deme gy sijt vruchten deme geuet vruchten. ende de gy sijt eer dem geuet eer. Nymant en sulst gy ychteswat schuldich sijn: mer dat ghy lyeff hebben vnder eylander: want die lyeff hefft sinen neysten de hefft veruult dat gesette. want niet breke de ee niet dode. met spyl. niet sage valsche getuyche. misse. niet begere de dinge dinc neysten. Ende off eyn ander gebot is dat werde veruult in desen woerde. Hebbe lyeff dine neysten als dy seluen. Die lyeue des neysten en werket gheyn quaet. Dar vmb de vullkomenheit des gesettes dat is de lyeffde. Ende brodere wetet dye tijt: dat vp der stunt is de stunde vns vp toe staen van deme slape: want neger is nu vnse heil da wy gelouet hebben. Dye nacht is verganghen ende de dach hefft sich geneket. Dar vmb sulle wy van vns werpen dye wercke der duyster. misse en werde angedaen mit de wapen des lechtes: also dat wy gaen ersamelich in dem dage niet in vrael heide en in drunckenheide. niet in den slaepkamenen en in vnkuyscheide ende in mideren in kriegen. Euer doet an vnse herte ihesum christum vp dat gy niet vullenbringen de sorge des vleysches in uwen begerden.

Dat veertvende Capittel

Broedere nemet vp den krancken in de gelouen niet in der tweydracht der gedancken. dat is gedencket niet ouell ende ge eme bys dat gy dat apenbarlike sijn I want eyn ander de gelouet dat he ete alle dieck. Want de dar is kranck de ete koel. Dye dat eth de versmae niet den vastende. en de de dar vastet de ordel niet den etende: want got dye hefft eme vpgenamen. wye byst u de du ordelst den vrenden knecht. He staet off vlt sine herte mer he wert staende. Want got is geweldich en to sette wat eyn vndercheidet de eyne dach van de anderen. Euer eyn ander ordelt alle da ge. Eyn yegelic sij vuerulodich in sinem sinne de daer verstaet den dach: de verstaet in de heren. de dat eth de eth de heren want he dacket gade: want vnser geyner leuet eme seluen. en geyner steruet eme seluen: want off wy leuen wy leuen dem heren. off wy steruen wy sterue dem heren. Daer vmb off wy leuen off steruen wy sijn alle des heren: want in desen is cristus gestoruen ende wedder vpgestaen dat he herlicheppe de leuendigen ende de doden. Euer du wat ordelstu dinen broeder: off waer vmb verstaestu dinen broeder. Want alle werden wy

staen voer deme rijchtstoel gades want dat is geschreuen. Ich leue sprickt de here wat alle knye wert my geneyget. ende eyn yegelic tinge werde lauen den heren. Dar vmb vnser yegelicke werde rekinghe geuen voer sich selue gade. Dar vmb sole wy niet eyuen anderen ordelen. Euer dat ordelt meer dat gy niet en legget deme broeder laster off schande. Ich weyt ende verphen my in deme heren ihesu dat geyndinck is vnteyne dor en: dan alleyn dye daer meynt yechteswat vnteyne deme is dat vnteyne. want off din broeder wyrt bedroeuert vmb dat eten vp der stunt geystu niet na der lyeffden. niet wyllest en verlesen myt de eten noch bedrouen vmb den christus gestoruen is. Dar vmb vnse got werde niet ghelastert: want dat rike gades is niet dat ethen ende drincke euer de gerechlicheit ende die vrede ende die vroude in dem hylligen geyste. want de cristus dyent in dessem de behaget gade ende is geachtet de luyden. Daer vmb sole wy nauolgen den dynen de daer sint des vredes ende bewaer vnder eyn ander die dinck de dat sint to der vnderwysonge. Nyet wyllest verwoesten dat werk gades vmb dat ethen. Verwaer alle dinghe synt teyne. Euer boese is dat dem mynschen. de dar eth dor de verhoninge off verergeringe. gued is dat niet to ethen dat vleysch. noch drincke den wijn noch in deme din broeder belestyghet wyrt off geergert wyrt. want als du spest dynen broeder eten: see ergerstn dy an eme ende sprickt he auertrede dat ghebot. I off kranck wert in deme gelouen: want als du spest din ouersten eten dan soe twiuelstu off de gheloue ock waer sij in deme sy ethen ende des dy verboeden hebben Den gelouen den du hefft by dy seluen den hebbe voer gade. He is selich de dar niet ordelt sich seluen in deme. dat he prouet dat is in deme dat he weyt dat yd eme resemelich is to ethen ende doch yd leth vmb thowiden ergeringe in sine broeder. Euer de dar vndercheidet de spysse off sy beteme em niet toe ethen. Idesse. is dat he eth wert verdomet. want yd niet doet vit deme ghelouen. dat is vit sijne consciencien: mer reghen sine consciencie. want alle dat dat niet is vnt deme geloue dat is sunde. als eyn de gelouet eyn kaff vnt to heuen sunde to sijn deme is dat sunde.

Dat vyftvende Capittel

Over wy dye starckere sollen vnthalde dye kranckheyt der secken. ende nyet behagen vns seluen. Eyn yegelic va uw behaghe synem neysten in dat guede thoe der vnderwysinghe. want christus behaghe de

niet eme seluen mer als geschreuen is. de vor
wytinghe der dye t y daer weweten welen vp
my want alle dinck dye daer sint geschreuen
dye sint geschreuen tho vnser lere. dat wy doz
die gedult ende doz den troest der schrift heb
ben dye hopen: want got des vredes ende des
troestes dye gheue uw dat selue thoe soeken
vnder eyn ander na Ihesum christum dat ghy
eyndrechtich mit eynem monde eren got ende
den vader vnser heren Ihesu christi. Dar vmb
vntfanget vnder eyn anderen: als ock uw cri
stus vntfench in die ere gades: want ick sage
dat Ihesus Christus sij gheweest eyn dyener
der besitdinghe vmb dat wort gades to beste
digen die gheloefften der redere. Euer de hey
den eren god auer die barmherticheit: als ghe
schreuen is. Daer vmb ick wyl dy here byghe
ten vnder den heyden ende singhen dine name
Ende eiet sprickt hie. gy heyden veruouwet
uw myt sinam volcke. Ende euer alle heyden
lauet den heren ende alle volck maket en groet
Ende voortmeer sprickt Psaias hie wyrt dye
wortel yesser: ende die daer wert vpstaen toe re
gyeren die heiden ende die heiden solen hopin
ge hebben in en. Euer god der hopinghe de ver
uult uw myt aller vroude: ende vrede in deme
ghelouen dat gy auerulodet in der hopinghe:
ende in der crafft des hyllighen gheystes. Euer
myne broedere ick bin ghewijs ick seluen van
uw dat ghy ock vull sint der hoeffden: veruult
myt aller wijsheit also dat gy moghet verma
nen an eyn ander. Euer broeders ick hebbe uw
konelicken gheschreuen vit eynem deile: alsoe
wedderuorende uw in gedechtnisse vnde gna
de die my is ghegeuen van gade dat ik sij dye
dyener Ihesu christi gehyllighende dat ewan
gelium gades vnder den heyden dat dat offer
den heiden werde vntfenchlick ende ghehyllig
get in deme hyllighen geiste. Dar vmb ik heb
be die glorie in ihesu christo to gade want ick
doz niet spreken pechtswat die dinge dye cri
stus niet werket doz my in die gehoorsamheyt
der heyden in deme woerde in den werken in
der crafft der krancken ende der wonderen i der
crafft des hyllighen geistes. Also dat ick ver
uult hebbe dat ewangelium christi van Iheru
salem doz den vmbganck bys to dem lade plli
tien. Euer also hebbe ick geprediket dat ewan
gelium niet dat christus is ghenoept dat ik
niet bouwede vp eyn vrunde grunteste. Euer
als geschreuen is in psaias den niet verkundiget
is van eme werden en sphen ende dye daer nyet
horden van eme dye solen van eme verstaen.
vmb dat wart ick aller meyste gehindert tho
kamen to uw. Euer nu voortan hebbe ick gep
ne stede in dessem rike. mer ick hebbe begerin
ge to kamen to uw. vp der stont voer manni

gen weganghen iaeren. So ick begins thoe
gaen in hyspamen. ick voersye my dat ick wer
gaende uw werde sphen. ende van uw werde
dat hen gheuoert off ick uw thodeme nesten
werden troesten vit eynem deile. Dar vmb ick
ga nu to iherusalem to dyenen den hyllighen
want de macedonier en de achaier dye hebben
bewaert to doen eyn predicate off lere in de ar
men der hyllighen de daer sint in Iherusalem.
want dat behagede en ende sy sint ere schulde
ner: want off die heiden sint worden deplhaff
tich eert geestliker dinge. soe solen sy en ouck
dyenen in den hoeffliken dinghen. Daer vmb
so ick dyt vullende ende bereyken en de vrucht
so wyl ick dan gaen doz uw in hyspamen. wā
ick weyt dat so ick kome to uw dat ick kome
in die auerulodicheit der benedijnghe christi.
Dar vmb broedere ick bydde uw doz vnser he
ren Ihesum Christum ende doz die hoeffde des
hyllighen geestes dat gy my helpt in uweme
ghebede to gade dat ik werde vntfenchlick van de
vngelouigen die dat sint in iudea ende dat of
fer myns dyenstes werde vntfenchlick den hil
ligen in iherusalē dat ick kome to uw in vrou
den doz den wyllen gades ende raste myt uw.
Euer god des vreden sij myt uw allen Amen.

Dat seesthende Capittel

In beueel uw phebden vnse suster Kriet
na vleyschelicker gheboort mer na cri
stelicker religioen. Die daer is in dem
dyente der kercken dye daer is in Chentis
dat gy sy vntfanget werdichliken als dat ge
temet den hyllighen in deme heren ende sint er
hystendich in yegelicken wercke off ghewerff
in dem sy uwer bederfft. Doerwaer sy hefft mā
ngen bygestanden ende my selues ock. Groe
tet priscam ende aquilam in ihesu cristo. de ere
hals aderen vnderleide vmb myne siele. dat is
vor myn leuen. Den ick niet alleyn sage dāck
Euer ock alle der kercken der heiden ende ere
huysgenaten kerckē. Groetet epheneum my
nen vrunt de dar is de neste in ashen weder vnt
ghebaren in christo Ihesu. Groetet mariam de
daer vyl hefft ghearbeidet in uw. Groetet an
dromicum ende iuliam myne vrunde ende my
ne gheuanghene die daer sint dye eddelen vn
der den apostelen die ock voer my ween in cri
sto. Groetet ampliatum mynen aller hoeffsten
in dem heren. Groetet vrbantum vnser helpet
in Christo Ihesu. ende stachin mynen vrunt.
Groetet appellen den vromen in cristo. Groetet
de dar sint in deme huysse aristoboli. Groetet he
rodianem mynen vrūt. Groetet de de dar sint
vit de huysse natali die daer sint in deme heren.

[Marginal notes in a smaller, cursive script, likely a commentary or gloss on the main text. Some words are underlined in red.]

Groet trāphenā en trāphosam de dar arbeide in dem herē. Groet perfidam de aller lyeffste de dar veel heeft gearbeidet in dem herē. Groet den virekaren ruffum in de heren ende sine moder in dem vleysche lesi de myne in dem geyste. Groet afincetum fleguntam hermē parzobam herman ende de broedere die by en sint. Groet phylologum en iuliam en nereū ende sine suster en olympiadem en alle de hyligen de by en sint. Groet uw mallickanden in de hyligen kus. Ok groete uw alle kerken cristi. Euer broedere ik bydden uw dat gy merket de de dar maken tweydacht en auerlast. ane de lere de gy hebt geleert en wyket van en want sy seluen dyenont niet in cristo vnsem heren: euer eren buyke ende doz soere wode en doet de benedictie verleyden sy de herten der vnschuldigen. Euer uwe gehoorsamheit is lankundich an eyner yeghelicker stat. Daer vmb ick vrouwe my in uw: euer ick wyll dat gy wys sijt in deme guede: ende eynuoldich in de quaden en got des vreden de towrijft Sathanam suelliken vnder uwen weten. De gnade vnser heren ihesu cristi de sij myt uw. Ok groet uw thymotheus myn helper en ludus ende iason en sositaret myne angebare vrunde. Ick tercius groete uw der ik geschreue hebbe desse Eppistel in deme heren. Ok groet uw Erastus de schriuer der stat ende quartus dye broeder groet uw Gayus myn werd en alle de knechte. Die gnade vnser heren ihesu cristi sij myt uw allen Amen. Dem euer dye daer is geweldich uw to bestedigen na mynem ewangelium ende na der predeke ihesu cristi nae der apenbaringe der wesenwegen hemelicheit in den ewigen tijden de nu is geapenbaert dor de schrift der propheten na de gebade des ewige gades to der gehoorsamheit des gelouen in alle luden alleyne bekant deme wysen gade doz ihesum cristum. De sij ere en glorie in ewichheit.

Hier heeft eyn eynde dye Eppistel thoe den romeren

Hier begynt de voerede auer de Eppistel to den chozintheen

Rhointhi sint achayci desse hoeden tot geliker wijs vā dem apostel dat wort der warheit en worden verkijrt manichuoldichliken van de valschen apostele sumygen van den klappen ende woelspreken der phylosophyen wis heyt sint ingeuort worden in de secten der iodescher ee. Desse wedertropet de apostel to dem waren gelouen en ewangheliker wisheit. schreuen eme van epheso dorch thymotheum sinen iunger.

Hier heuet an de ijerste Eppistel to den Chozintheen Dat ijerste Capittel

PAulus genompt eyn apostell ihesu cristi doz den wyllen gades en softenes der broeder der kercken gades de dar is thoe Chozinthi den gehepschede hyligen gehylliger in ihesu cristo myt allen die daer antopent den namen vnser heren ihesu christi an yegeliker stat der eren ende der vnseren. Gnade sij mit uw en vrede van gade vnsem vader en van dem herē ihesu cristi. Ick dancke myne gade to allen tijde voer uw in der gnade gades de uw is ghegeue in ihesu cristo. want gy sijt in allen dingē rijke worden in eme in allen worden en in aller wetenheit. Als die getuychnisse cristi is geuestet in uw: also dat uw niet gebreket an geyne genaden byddende de apenbaringe vnser heren ihesu cristi de uw mote bestedigen aen funde bys an dat eynde in den dach der tokopst vnser heren ihesu cristi want got de is getruwe doz den gy sint geropen in die geselschop sins soens vnser heren ihesu cristi. Euer broedere ick bydde uw doz den namen vnser heren ihesu cristi dat gy sagen dat selue. also dat in uwē worden ende wercken niet en sij tweydraecht noch vnder uw. Euer sint vulkomen in eynem sinne: ende in eyne wetenheyt: want o myne broedere my is geschreuen voer uw van den de daer sint toe Cloes: dat weden sint vnder uw. Euer broedere dyt sage ick. dat eyn yegelik vnder uw sprikt. Dorwar ik bin paul. dat is ick bin vā paulo gedopet: mer ik bin apollo. en ik bin cephe. mer ik bin cristi. Is dan xps gedeilt. Is dan paulus gecruciget umb uw: off sint gy gedopet in den namen pauli. Ick sage danck myne gade dat ik uwer geyn hebbe gedopet